

**Mérő Katalin,**  
a Budapesti Gazdasági Egyetem egyetemi docense

E-mail: mero.katalin@uni-bge.hu

NEMTELJESÍTŐ BANKHITELEK – COVID UTÁN<sup>1</sup>

A Covid-19-járvány okozta gazdasági válság következtében a nemteljesítő banki hitelállomány (non-performing loans, NPL) számottevő megugrására lehet számítani, ami veszélyeztetheti a bankrendszer stabilitását, miközben a válságból való kilábaláshoz a gazdaság helyreállítását segíteni képes, stabil pénzügyi intézményekre és tőkeerős, a gazdaságot hitelezni képes bankrendszerre van szükség. A 2008-as globális pénzügyi válságot követően a pénzügyi intézmények szabályozásának rendszere és konkrét eszköztára is számottevően megújult, azzal a céllal, hogy stabilabb, az újabb, esetlegesen bekövetkező válságokkal szemben ellenálló képesebb legyen. Ennek tükrében azt is mondhatnánk, hogy a Covid-járvány az új szabályozás első tesztjének tekinthető. De ez csak részben igaz.

Mert a 2008-as globális pénzügyi válságot követő szabályozás eredményeként a bankokat valóban sokkal jobb helyzetben érte el a mostani járványhullám – sokkal több volt a kockázataikhoz képest rendelkezésükre álló tőkéjük és jobb volt a likviditási helyzetük is, mint akkor –, azonban nem olyan hagyományos ciklikus pénzügyi válságot idézett elő, amilyenre az új szabályozás a bankokat és a felügyeleti hatóságokat felkészítette. Bár a pénzügyi intézményi rendszer tekintetében a mostani is egy *klasszikus rendszerszintű válság* (vagyis olyan, amely nem az egyes intézmények túlzott kockázatvállalása, hibás döntései miatt alakul ki, hanem a pénzügyi rendszer egészét érintő folyamatok miatt), a hatása azonban jelentősen nagyobb, mint amilyen válságokra tekintettel az új, úgynevezett Bázeli III-as szabályokat kalibrálták. Ennek fő okai a válság hirtelen kialakulása, a fejlett és a fejlődő országokat egyidejűleg és egyaránt érintő jellege, valamint az, hogy számos szektor és sokféle eszközár egyidejű és jelentős visszaeséséhez vezetett. Ezért a válságkezelés a bankok esetében is számos egyszeri megoldás bevezetését hozta, elsősorban szabályozói könnyítések és állami garanciavállalások formájában.

Az Európai Unió legtöbb országában a bankok hitelezési portfóliójának minősége 2019 végén már kifejezetten jó volt. Az Európai Központi Bank (EKB) véleménye szerint a hitelállomány öt százalékát meghaladó NPL-arány tekinthető problém-

<sup>1</sup> <https://doi.org/10.47630/KULG.2021.65.1-2.70>

másnak. Azok aránya 2019 végén Görögország és Ciprus kivételével mindenhol egy számjegyű volt, Nyugat-Európában és a balti államokban 1–3, a kelet-közép-európai és a dél-európai régióban jellemzően 4–7, Magyarországon 4,1 százalék.

Csakhogy a járvány miatt elrendelt korlátozások, a több szektort is érintő leállások, valamint a munkahelyek tömeges megszűnése előrevetíti, hogy *az NPL-állomány jelentősen megugrik*. Ez a bankok könyveiben csak késleltetetten fog megjelenni, hiszen szinte mindegyik tagállam alkalmaz valamilyen hitelmoratóriumot. Az Európai Bankhatóság iránymutatásának megfelelően a moratórium alatti hitelekkel kapcsolatban a bankoknak nem kell azt vélelmezniük, hogy ezekkel a jövőben visszafizetési problémák fognak felmerülni. Emellett az EU bankszabályozási rendeletének a Covid-19 miatti gyors kiegészítése (az ún. quick fix) lehetővé teszi, hogy a tagállamok és közintézményeik által adott garanciákkal fedezett hiteleket is igen kedvezően vegyék számba a bankok. A moratóriumok jellemzően a lakossági, míg a garanciák a vállalati hitelekre vonatkoznak. Ezeket a hiteleket a bankok a teljesítő hitelek között tarthatják nyilván, velük kapcsolatban értékvesztést sem kell elszámolniuk.

Az EKB 2020. novemberi Pénzügyi Stabilitási Jelentése (ECB, 2020) szerint állami segítségnyújtás hiányában 2021 közepére a teljes euróvezeti vállalati hitelportfólió mintegy 9 százaléka válhatna nemteljesítővé. Ugyancsak az EKB becslése szerint a válság következtében felhalmozódó NPL-állomány 2022 végére elérheti az 1400 milliárd eurót, ami számottevően nagyobb a korábbi, 2015-ös 1000 milliárd eurós csúcspontnál (Enria, 2020). És ahogy arra a Bruegel kutatóintézet blogja (Lehman & Martin, 2020) felhívja a figyelmet, maga az NPL-állomány is különbözni fog attól, mint amely a 2008-as globális válság után halmozódott fel. Jólal nagyobb lesz benne a vállalkozások hiteleinek aránya a lakossági jelzáloghitelekkel szemben, valamint a fizetési nehézségekkel küzdő vállalatokon belül is számottevő azok aránya, amelyek életképes üzleti modellel működnek, de a járvány miatti recesszió átmeneti fizetési nehézségeket okozott a számukra. Így esetükben sokkal hangsúlyosabbnak kell lennie a hitelek átstrukturálásának, mint felszámolási eljárás kezdeményezésének. Vagyis az átmeneti szabályozói könnyítések (moratóriumok, garanciák) kivezetését követően nyilvánvalóan szükség lesz a válság utáni helyzet konszolidálására, arra alkalmas eszközök kialakítására is.

Az Európai Bizottság 2020. december 16-án hozta nyilvánosságra az Európai Unió országainak bankrendszerében a válság során felhalmozódó *nemteljesítő hitelállomány kezelésére vonatkozó akciótervét* (European Commission, 2020). Ez a következő négy fő célt jelölte ki.

- *A problémás eszközök másodlagos piacának továbbfejlesztése.* A javaslat kiinduló megfontolása, hogy ha a problémás hitelek kikerülnek a bankok könyveiből, akkor azoknak nem az NPL-állomány kezelésével kell foglalkozniuk, így jobban tudnak a jövőbeni építkezésre, a gazdaság hitelezésére koncentrálni.
- Az EU-n belül számottevően különböző *nemzeti vállalati csőd- és adóssághrendezési szabályok harmonizálása*, amire az első cél érdekében is feltétlen szükség lenne; hiszen az NPL-portfóliókba tartozó hitelekre vonatkozó, eltérő szabályozási háttér nagyban megnehezíti sztenderdizált másodlagos piaci termékek kialakítását.
- *Nemzeti eszközközkezelő társaságok*<sup>2</sup> (Asset Management Companies, AMCs) létrehozásának támogatása, valamint európai szintű együttműködési hálózatuk kialakítása. A nemzeti eszközközkezelők a bankok NPL-portfólióját megvásárolva képesek azt segíteni, hogy a bankok az egészséges cégek hitelezésére és ne a problémás portfólió kezelésére fókuszáljanak, míg az európai hálózat a működési mechanizmusok, legjobb gyakorlatok kialakításában és harmonizálásában működne közre.
- *A közzféra által megteendő elővigyázatossági intézkedések újrapozicionálása* az EU-nak a bankok helyreállítására és szanálására vonatkozó irányelve, valamint az állami támogatásokra vonatkozó szabályozás keretei között.

Maguk a javaslatok nem tekinthetőek újnak és Covid-specifikusnak sem, hiszen az EU pénzügyminiszterei már 2017 júliusában egyetértettek az uniós NPL-állomány kezelését segítő akcióterv szükségességével. Ezt követően, 2018 márciusában pedig az Európai Bizottság a most kiadotthoz nagyban hasonló javaslatcsomaggal állt elő, ami a fenti négy pontból az első hármat, illetve annak egy hasonló korábbi változatát már tartalmazta. A járvány azonban előtérbe hozta az NPL-problémákat, így felgyorsultak az erre vonatkozó – korábban megrekedni látszó – munkálatok is.

Az első pont lényegében *az NPL-állomány értékpapírosításának ösztönzését jelenti*. A jelenlegi gyakorlat szerint az NPL-állományt követeléskezelő cégeknek adják el a bankok, a folyamat nem értékpapírosítással megy végbe. Ez az eladó és a vevő közötti kétoldalú szerződéses kapcsolat, ami sokkal kevésbé sztenderdizált és átlátható, mint a másodlagos piacon való értékesítés. Ráadásul az értékpapírosítás és a másodlagos piacon való értékesítés az Európai Tőkepiaci Unió létrehozásának

<sup>2</sup> Ezek a nemzeti eszközközkezelők különböznek a magyarországi Nemzeti Eszközközkezelőtől, amely 2012 és 2020 között működött, és a lakossági jelzáloghitelek fedezetéül szolgáló ingatlanokat vette meg a hiteladósok megsegítése céljából.

irányvonalába is jól illeszkedik. Az NPL-értékpapírosítás azonban jelenleg számos szabályozói akadályba ütközik, elsősorban azért, mert az EU jelenleg hatályos szabályozását a teljesítő hitelek értékpapírosítását szem előtt tartva alakították ki. E szabályok NPL-értékpapírosítást támogató kiegészítésére az Európai Bizottság a járvány első hullámát követően, 2020 júliusában javaslatot tett, elfogadása az idei év első felében várható.

Nehéz megítélni, hogy ez jó vagy rossz hír. *Az értékpapírosítás valóban átláthatóbb és sztenderdizáltabb* formája az NPL-ek banki könyvekből való kivezetésének, mint a közönséges hiteleladás, és valóban hozzájárul a tőkepiacok mélyüléséhez is. Azonban sokban hasonlít a 2008-as globális pénzügyi válság kirobbanásában komoly szerepet játszó subprime-értékpapírosításhoz,<sup>3</sup> hiszen az egyes értékpapírportfóliók mögöttes kockázatának beazonosítása és megítélése ugyanolyan nehéz, továbbá ugyanúgy nincsenek erre vonatkozó, megbízhatóan tesztelt modelljei sem az értékpapírosítást végzőknek, sem a hitelminősítőknek. Így az értékpapírosítási szabályok NPL-értékpapírokra vonatkozó kiterjesztése is csak esetleges, nem kellően alátámasztott lehet. Ráadásul a piacfejlesztés és a pénzügyi stabilitás ellentétes motivációkat jelent: ha túl szigorúak az új szabályok, nem fog kifejlődni a piac, ha túl enyhék, akkor pedig nagyon kockázatos lesz. Nem véletlen, hogy az egyik legnagyobb európai pénzügyi lobbiszervezet, az Association for Financial Markets in Europe (AFME) – miközben általánosságban erősen támogatja, hogy létrejöjjön egy jól működő NPL-értékpapírosítási piac – rengeteg szabályozási könnyítési javaslatot fogalmaz meg a bizottsági változathoz képest (AFME, 2020a). Általánosságban elmondható, hogy a mögöttes számítások mindkét oldalon igen nagyvonalúak, megalapozottságuk nem áttekinthető és nem megítélhető, így a várható piaci hatások is nehezen prognosztizálhatók.

A második pont, *a csőd- és adósságrendezési szabályok harmonizálása sem tekinthető új törekvésnek*. Mind az értékpapírosítás sztenderdizálásához, mind egy NPL-kezelésre létrehozott közös európai eszközkezelő intézmény hatékony működéséhez szükség lenne rá, így természetes, hogy most prioritásnak tekintik. Ha a nemteljesítő hitelek átruházása előtt jogi akadályok állnak, ha nem világos, hogy a hitelek mögött levő biztosítékok hogyan mozgathatók országhatárokon keresztül, akkor nehéz fejlett, európai szinten is jól működő másodlagos NPL-piacot elképzelni. Ezen a téren az EU eddig nem sok előrehaladást tudott felmutatni. Ahogy azt az Európai Bankhatóság Benchmarking jelentése (EBA, 2020) megállapítja, az egyes

<sup>3</sup> Vagyis ahhoz, amikor a nem igazán jó minőségű jelzáloghitelek tömeges értékpapírosítására került sor az Egyesült Államokban.

tagállamokban a fedezetek érvényesíthetőségének gyakorlata, időigénye és költsége is nagyban különbözik.

Erősen *vitatott a nemzeti eszközkezelők felállítása* is. A nemzeti eszközkezelő társaságok lényegüket tekintve nagyon hasonlóak a bankok szanálása során alkalmazható „rossz bankokhoz”, amelyekben a szanálás során a problémás portfóliót elkülönítetten kezelik – azzal a különbséggel, hogy az eszközkezelők nem a szanálás alatt álló bankok eszközeit kezelnék, hanem a Covid-járvány miatt felgyülemlett NPL-eket. 2020 folyamán komoly vita folyt egy *EU-szintű eszközkezelő* kialakításáról is, amely viszont nem került be az akciótervbe. Az európai eszközkezelő létrehozása mellett érvelt többek között *Andrea Enria*, az EKB Felügyeleti Tanácsának elnöke (Enria, 2020). Ennek hiányában ő a nemzeti eszközkezelők szoros európai hálózatban való működését tartja megvalósíthatónak, úgy, hogy annak részét képezi az európai szintű és ezáltal kedvező költségű finanszírozás is. Az AFME szerint sem egységes európai, sem nemzeti eszközkezelőkre nincs szükség, mert a bankok sokkal jobban tudják a saját ügyfélkörükhöz kapcsolódó NPL-portfóliót kezelni – például éppen értékpapírosítással –, mint az új szereplőként belépő eszközkezelők (AFME, 2020b). Az Európai Bizottság honlapján az NPL-akciótervhez kapcsolódó kérdések és válaszok szekciójában is szerepel a kérdés, vajon lesz-e Európai Eszközkezelő (rossz bank). A bizottsági válasz szerint egy európai intézmény felállítása elsősorban a tagállami jogi különbözőségeik miatt igen nehéz lenne, míg a nemzeti eszközkezelők igen előnyösek a nemzeti pénzügyi piacok működése szempontjából.<sup>4</sup> A Bruegel korábban hivatkozott blogja szerint (Lehman & Martin, 2020) az euróövezetben már jelenleg is működő négy nemzeti eszközkezelő<sup>5</sup> pozitív tapasztalatai alapján kirajzolódó előnyök: az NPL-hitelek újra teljesítővé válásának felgyorsítása és a felesleges jóléti veszteségek elkerülése, a tűzoltásszerű tömeges eszközértékesítésekből fakadó piaci problémák elkerülése, az idő előtti csődök megelőzése, valamint a nemteljesítő hitelek kezeléséhez szükséges szakértelem egy helyre koncentrálása.

Az akcióterv negyedik célját egyrészt az indokolja, hogy jelenleg *az EU állami támogatásra vonatkozó szabályai korlátozzák, hogy az újonnan felálló nemzeti eszközkezelők milyen áron vásárolhatják meg a bankok nemteljesítő hiteleit*, és ezzel akár ellenérdekeltséget is teremthetnek a bankok és az eszközkezelők együttműködésével szemben. Másrészt az EU banki helyreállítására és szanálására vonatkozó jelenlegi irányelve szerint a bankok állami támogatása ahhoz van kötve, hogy az adott bank fizetéképtelen legyen, vagy várhatóan fizetéképtelenné váljon, és az

<sup>4</sup> [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda\\_20\\_2376](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_2376)

<sup>5</sup> Ezek: az ír NAMA, a spanyol SAREB, a szlovén DUTB és a görög Herkules.

állami eszközök felhasználását ebben az esetben is számos egyéb lépés előzi meg. Az irányelv bizonyos, ritka esetekben lehetőséget ad a tényleges vagy várható fizetésképtelenség deklarációja nélküli állami segítségnyújtásra is. Ezt értelmezve az Európai Bizottság azt javasolja, hogy a járvány okozta válságot nyilvánítsák e ritka események közé tartozónak, hogy az egyébként szolvensen működő bankok esetében élni lehessen a kivétellel, legyen lehetőség azok állami megsegítésére.

Visszatérve a kiinduló kérdésünkre, hogy vajon mi lesz a nemteljesítő hitelekkel a Covid-19 válság lecsengését követően, azt a választ adhatjuk, hogy az EU által kidolgozott akcióterv abból a szempontból előremutató, hogy magán- (értékpapírosítás) és állami (eszközkezelők felállítása, állami segítségnyújtás) eszközökkel vegyesen keresi a megoldást. A nemzeti csőd- és adósságrendezési szabályok harmonizálásának azonban rövid távon igen alacsony a valószínűsége. Ez azt is előrevetíti, hogy mind az eszközkezelők, mind az NPL-értékpapírosítások jellemzően nemzeti keretek között maradnak. Azokban az országokban – így Magyarországon és a kelet-közép-európai régió többi tagállamában –, ahol a tőkepiacok fejletlenek, ahol az értékpapírosítás nem honosodott meg, várhatóan inkább az állami beavatkozásokon keresztül történő megoldások, semmint az értékpapírosítás lesznek jellemzők. Konkrét formát azonban még nem lehet előre látni, hiszen a nemzeti eszközkezelők felállítása csak egy, az EU által preferált lehetőség, de nem kötelezettség.

A Magyar Nemzeti Bank honlapján jelenleg<sup>6</sup> nem található a Covid-19-válság utáni NPL-kezelésre vonatkozó anyag. A 2020 novemberében kiadott Pénzügyi Stabilitási Jelentés (MNB, 2020) – hangsúlyozottan nem NPL-előrejelzésként – a jelenleg moratóriumban lévő vállalati hitelállomány 15–20, a lakossági hitelállomány 5-10 százalékát tartja sérülékenynek. Ugyanakkor azt is leszögezi, hogy „a bankrendszer szabad tőkéje képes lenne elnyelni a felmerülő hitelezési veszteségeket még historikusan kimagasló nemteljesítési arányok feltételezése mellett is” (MNB, 2020:42). Ebből arra lehet következtetni, hogy a Magyar Nemzeti Bank jelenleg a hazai bankrendszer helyzetét a Covid-19-járvány lecsengését követő időszakra számottevően jobbnak prognosztizálja, mint az EKB az euroövezeti bankrendszerét, és az NPL-állomány növekedését a bankok saját erejéből kezelhetőnek tartja.

<sup>6</sup> 2021. január közepén

### Hivatkozások

- AFME (2020a). *Position paper: COM proposals on securitization of NPRs to help the recovery from the COVID-19 pandemic*. Szeptember. <https://service.betterregulation.com/sites/default/files/AFME%20Position%20Paper%20on%20COM%20proposals%20for%20NPEs%20September%202020.pdf>
- AFME (2020b). *Press release, AFME: Commission's revised action plan for non-performing loans from COVID-19 disappoints*. December 16. <https://www.afme.eu/Portals/0/DispatchFeaturedImages/press%20release%20final.pdf>
- EBA (2020). *Report on the benchmarking of national loan enforcement frameworks*, EBA/Rep/2020/29 <https://www.eba.europa.eu/eba-publishes-report-benchmarking-national-insolvency-frameworks-across-eu>
- Enria, A. (2020). *Bank asset quality: this time we need to do better*, ECB Banking Supervision Opinion Piece. Október 27. <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/interviews/date/2020/html/ssm.in201027~31fda4bb8e.en.html>
- ECB (2020). *Financial Stability Review*, November. <https://www.ecb.europa.eu/pub/financial-stability/fsr/html/ecb.fsr202011~b7be9ae1f1.en.html#toc22>
- European Commission (2020). *Action Plan: Tackling non-performing loans (NPLs) in the aftermath of the COVID-19 pandemic*. December 16. [https://ec.europa.eu/info/publications/201216-non-performing-loans-action-plan\\_en](https://ec.europa.eu/info/publications/201216-non-performing-loans-action-plan_en)
- Lehman, A. & Martin, R. (2020). Economic recovery after COVID-19 requires a clear vision for healthy banking sector. *Bruegel Blog*, december 16. <https://www.bruegel.org/2020/12/economic-recovery-after-covid-19-requires-a-clear-vision-for-a-healthy-banking-sector/>
- MNB (2020). *Pénzügyi Stabilitási Jelentés*. November. <https://www.mnb.hu/kiadvanyok/jelentesek/penzugyi-stabilitasi-jelentes/penzugyi-stabilitasi-jelentes-2020-november>